

УДК 347.1:342.7.

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-11-1**Гелецька Ірина Олександрівна,**

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

адвокат

ORCID ID: 0000-0002-8773-1361

ПРАВО НА ЗАБУТТЯ: ВІД ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВЧОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена комплексному дослідженню права на забуття як новітньої форми реалізації права на приватне життя у цифрову епоху та аналізу особливостей його законодавчої імплементації в Україні. Актуальність проблеми зумовлена стрімким зростанням обсягів персональних даних, що циркулюють в електронному середовищі та формують постійну цифрову присутність особи, яка часто виходить за межі її контролю. У таких умовах виникає потреба у правових механізмах, що дозволяють людині управляти власною цифровою ідентичністю, зокрема вимагати видалення або обмеження поширення застарілої чи такої, що завдає шкоди, інформації.

У роботі проаналізовано еволюцію права на забуття від доктринальної концепції до міжнародного нормативного закріплення, зокрема після рішення Суду ЄС у справі *Google Spain v. AEPD and Costeja González*, що визначило баланс між приватністю та свободою інформації. Показано, що це право є логічним продовженням розвитку інституту приватності та спрямоване на захист репутації, автономії й актуального публічного образу особи.

Особливу увагу приділено проєкту статті 302-2 Цивільного кодексу України, який запроваджує право на забуття на національному рівні. Позитивними аспектами законопроєкту визначено коректне розмежування механізмів видалення та деіндексації, а також запровадження системи винятків, що гарантують захист свободи слова та доступу до суспільно важливої інформації. Водночас виявлено низку істотних проблем: відсутність чіткої процедури реалізації права, надмірна суб'єктивність критеріїв оцінки актуальності інформації, ризики правової невизначеності та виникнення «ефекту Стрейзанд», коли спроба приховати дані призводить до їх ширшого розповсюдження.

У підсумку обґрунтовано, що для ефективного впровадження права на забуття в Україні необхідними є подальше нормативне доопрацювання, створення чіткої процесуальної моделі його реалізації та формування сталих підходів судової практики на основі європейських стандартів.

Ключові слова: право на забуття, приватність, персональні дані, цифрова ідентичність, деіндексація, видалення інформації, свобода слова, баланс інтересів.

Geletska I. O. The right to be forgotten: from theoretical concept to legislative implementation in Ukraine

This article is devoted to a comprehensive study of the right to be forgotten as the latest form of exercising the right to privacy in the digital age and an analysis of the peculiarities of its legislative implementation in Ukraine. The relevance of the issue is due to the rapid growth in the volume of personal data circulating in the electronic environment and forming a permanent digital presence of a person, which often goes beyond their control. In such conditions, there is a need for legal mechanisms that allow individuals to manage their own digital identity, in particular to request the removal or restriction of the dissemination of outdated or harmful information.

The paper analyzes the evolution of the right to be forgotten from a doctrinal concept to international legal enshrinement, in particular after the EU Court's decision in *Google Spain v. AEPD and Costeja González*, which defined the balance between privacy and freedom of information. It shows that this right is a logical continuation of the development of the institution of privacy and is aimed at protecting the reputation, autonomy, and current public image of a person.

Particular attention is paid to the draft Article 302-2 of the Civil Code of Ukraine, which introduces the right to be forgotten at the national level. The positive aspects of the draft law include the correct distinction between the mechanisms of removal and de-indexing, as well as the introduction of a system of exceptions that guarantee the protection of freedom of speech and access to socially important information. At the same time, a number of significant problems have been identified: the lack of a clear procedure for exercising the right, excessive subjectivity in the criteria for assessing the

relevance of information, risks of legal uncertainty, and the emergence of the “Streisand effect,” when attempts to hide data lead to its wider dissemination.

As a result, it has been substantiated that for the effective implementation of the right to be forgotten in Ukraine, further regulatory refinement, the creation of a clear procedural model for its implementation, and the formation of consistent approaches to judicial practice based on European standards are necessary.

Key words: *right to be forgotten, privacy, personal data, digital identity, deindexing, information removal, freedom of speech, balance of interests.*

Актуальність проблеми. Сучасна цифрова епоха радикально трансформує уявлення про межі приватного життя людини. Величезні масиви персональних даних, що зберігаються в електронних базах, на інформаційних платформах і в соціальних мережах, створюють ситуацію постійної відкритості особи для держави, бізнесу й суспільства, що ставить під сумнів можливість збереження приватного простору у його традиційному розумінні. У цих умовах право на приватність набуває нових змістових відтінків, пов'язаних із необхідністю контролю цифрової присутності людини, зокрема інформації про себе в Інтернеті. Водночас свідоме й масове поширення персональних даних у мережі спричиняє поступову втрату цифрової приватності, що створює суттєві ризики для майбутньої самореалізації особи. Зазначені обставини актуалізують переосмислення підходів до забезпечення недоторканності приватного життя та захисту персональних даних, а також потребу у відповідних правових механізмах, одним із яких є право на забуття.

У сучасному правовому полі точиться дискусія не стільки про існування права на забуття, скільки про межі його самостійності: чи воно утворює окремий інститут інформаційних прав, чи лише відображає трансформацію класичного права на приватність у цифрову площину. Важливим аспектом є те, що право на забуття вже інтегрується в українське законодавство. Воно передбачено у проєкті Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої серед «особистих прав, що забезпечують інформованість фізичної особи (інформаційних прав)», який успішно пройшов перше читання у Верховній Раді. Імплементация права на забуття у Цивільному кодексі України засвідчує поступовий перехід від теоретичної дискусії про його природу до нормативного визнання як складової сучасного розуміння приватності, але не знімає низки теоретичних і практичних проблем, що постають у контексті його реалізації саме як новітньої форми права на приватне життя у цифрову епоху. З одного боку, право на забуття відображає прагнення людини відновити контроль над власною цифровою біографією, обмежити втручання у сферу приватного життя та зменшити інформаційний тиск, спричинений постійною публічністю. З іншого боку – воно ставить під сумнів традиційні уявлення про відкритість інформаційного простору, свободу слова та право суспільства на доступ до інформації. Саме в цьому протиріччі – між індивідуальним правом на приватність і колективним правом на поінформованість – і полягає головна актуальність проблеми: право на забуття стає індикатором того, як сучасне суспільство вибудовує баланс між особистою автономією та інформаційною прозорістю в умовах цифрової доби. Його правове закріплення в українському законодавстві свідчить не лише про рецепцію європейських стандартів, але й про потребу осмислити це право в контексті національної правової системи, визначивши межі його реалізації без порушення фундаментальних свобод – передусім права на інформацію та свободи вираження поглядів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що наукова історія досліджуваного права є доволі молода, його зміст з практичної точки зору протягом останніх десятиліть зазнав значних трансформацій. Проблематику права на забуття порушує все більше і більше науковців, з-поміж яких Батиргарєєва В.С. [5], Буга В.В., Турбін Д.О. [12], Донченко А.Я. [6], Литвиненко А.А. [3], Серебряк С.В. [7], Совгиря О., Ремінська Ю. [4], Разметаєва Ю. [8] та інші. Проте переважна більшість наукових розвідок фокусується на загальнотеоретичному осмисленні концепції права на забуття або аналізі європейських стандартів (зокрема, GDPR та практики Суду ЄС). Водночас питання практичної імплементации цього інституту в національне законодавство України, особливо в контексті проєкту оновленого Цивільного кодексу, залишаються недостатньо висвітленими. Зокрема, потребують детального аналізу конкретні механізми реалізації цього права, процедурні аспекти балансування інтересів, а також ризики, які виникають для системи публічних реєстрів та гласності судочинства в українських реаліях, що й зумовило вибір теми дослідження.

Метою цієї статті є комплексний аналіз права на забуття, що охоплює його теоретичне обґрунтування як сучасної форми права на приватне життя, а також дослідження особливостей, змісту

і проблемних аспектів його законодавчої імплементації в Україні (зокрема, на прикладі проєкту статті 302-2 Цивільного кодексу України).

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція «права на забуття» (right to be forgotten) передбачає право особи вимагати видалення або обмеження поширення інформації про себе, якщо вона втратила актуальність або порушує її гідність і приватність. Це право було юридично закріплено після рішення Суду Європейського Союзу у справі *Google Spain v. AEPD and Mario Costeja González* (2014 р.), яке започаткувало нову парадигму балансу між правом на інформацію та правом на приватне життя. Воно виникло як відповідь на проблеми, пов'язані з необмеженим доступом до інформації. Після винесення рішення керівництво компанії Google висловило застереження щодо необхідності балансу між правом на забуття та правом на доступ до інформації [1].

Право на забуття розвивалося внаслідок еволюції права на приватність. Класичне право на приватність виникло у ХХ ст. як реакція на потребу захисту особистого життя людини від незаконного втручання з боку держави, медіа та третіх осіб. У цьому сенсі право на забуття можна розглядати як сучасний прояв класичного права на приватність, адаптований до умов цифрового середовища, що забезпечує базові гарантії непублічності особистих даних та захист від незаконного збору і поширення інформації про приватне життя, особисті відносини та репутацію особи. На сьогодні означене право вважають одним з наймолодших прав людини та відносять до так званого четвертого покоління людських прав, вважаючи їх проявом «незалежності й альтернативності особи у виборі правомірної поведінки, яка базується на автономії людини, в межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії» [2, с. 41].

Однак із поширенням глобальної мережі Інтернет класичні механізми захисту приватності виявилися недостатніми. Постійне збереження та поширення персональних даних, можливість їх легкого копіювання, аналізу створюють ситуацію, коли інформація про особу може надовго залишатися доступною, навіть після того, як вона втратила актуальність або стала недостовірною. Водночас, як слушно зауважує Литвиненко А. «право на забуття вкрай нелогічно ототожнювати виключно з Інтернетом, адже проблема виникла задовго до його появи, і розповсюдження даних у паперовій формі завдало позивачам не менше шкоди, аніж би воно існувало в електронній» [3, с. 386]. Попри це, слід підкреслити, що саме цифрова епоха зробила реалізацію цього права критично необхідною: легкодоступне збирання, зберігання та обробка інформації в електронному середовищі суттєво підвищили ризики для репутації, безпеки та соціальної автономії особи.

Відтак процес трансформації права на приватність у право на забуття демонструє не лише еволюцію юридичної думки, а й зміну балансу між інтересами особи та суспільства: сучасне право має одночасно захищати приватність і забезпечувати доступ до інформації, не створюючи дискримінаційних обмежень для третьої сторони. У цьому сенсі право на забуття виступає як механізм цифрового самовизначення особи, який інтегрує традиційні принципи приватності в новий технологічний контекст.

Така еволюція правової доктрини зумовила появу численних підходів до правової природи цього феномену. У науковій дискусії залишається питання, чи є право на забуття самостійним інформаційним правом особи, чи елементом права на приватність. Серед науковців існують різні підходи: одні розглядають «право на забуття як окремий підвид права на приватне життя» [4, с. 26], інші – «як свого роду субправа у царині права на повагу до особистого життя людини» [5, с. 80], «невід'ємну частину права на приватне життя» [6, с. 73] або ж як «окреме цифрове право, яке тісно пов'язане із правом на приватність» [7, с. 268]. Усі ці підходи свідчать про спільну тенденцію – переосмислення приватності як активного права людини контролювати власну цифрову ідентичність.

Право на забуття не знайшло свого сталого визначення. «Воно розглядається як таке, що відображає вимоги особи вилучити певні дані про себе таким чином, щоб треті особи не могли більше відслідковувати їх; як право на мовчання про минулі події в житті, які більше не відбуваються; як можливість для приватних осіб прибирати особисту інформацію (тексти, відео або фотографії) з певних Інтернет-ресурсів таким чином, щоб вона не була знайдена пошуковими системами тощо» [8, с. 226].

Ідея права на забуття полягає у забезпеченні законного інтересу особи контролювати актуальність власного публічного образу. Це право гарантує можливість у будь-який момент репрезентувати свою ідентичність відповідно до реального стану речей. Відповідно, за певних умов інформація у відкритому доступі повинна бути або (1) видалена, якщо її подальше поширення втратило необхідність, або ж (2) змінена, якщо її зміст не відповідає сучасним обставинам чи фактичним даним.

Разметаєва Ю. зазначає, що «право бути забутим тісно пов'язане з репутацією особи, але на відміну від механізмів захисту честі, гідності та репутації, застосовується до правдивої, але застарілої інформації, яка може шкодити життю людини чи підривати її соціальний статус. З пошукових систем вилучається не протиправний контент, а дані, що вже не відповідають актуальному образу особи. Це право пов'язане з ідентичністю людини й дає змогу не лише обмежувати доступ до певних відомостей, а й формувати або коригувати власний образ у суспільстві, оскільки тривале зберігання інформації та її неконтрольована поява впливають на соціальний статус і майбутнє індивіда [8, с. 227].

Водночас реалізація права на забуття у практичній площині породжує низку суперечностей, що ставлять під сумнів його ефективність як новітньої форми реалізації права на приватність. Найбільш виразно це проявляється у судовій практиці, де навіть у разі задоволення позову про видалення інформації досягається зворотний ефект. Адже тексти судових рішень, розміщені у відкритому доступі, часто містять повні ідентифікаційні дані заявника та відомості, які підлягали видаленню. Як зауважує Матіас Голдман, така ситуація відкриває «нову главу у юрисдикційній практиці, оскільки публікація самих рішень сприяє подальшому тиражуванню цих даних у наукових працях, медіа та базах судових прецедентів, фактично закріплюючи відомості, що мали бути забутими, у цифровому просторі на тривалий час. Навіть закритий розгляд таких справ або обмеження доступу до судових актів не гарантують повного знищення інформації, адже за межами юрисдикції ЄС вона продовжує залишатися доступною, а технічні інструменти (зміна IP-адреси, використання VPN тощо) дозволяють обійти локальні обмеження. У результаті, право на забуття виявляється частково декларативним, а його реалізація – фрагментарною і територіально обмеженою, що порушує базовий принцип приватності як глобального та всеохопного права особи» [9]. Таким чином, судові рішення про забуття може стати інструментом «вічної пам'яті» через відкриті реєстри. Це так званий «Ефект Стрейзанд» у юридичній площині, суть якого Батиргареева В.С. розкриває так: «у дійсності намагання приховати інформацію приводить до ще більшого її поширення, адже судовий процес нерідко сприяє прояву «ефекту із точністю до навпаки» – різкого зростання популярності справи внаслідок судового позову. І знов таки у подібному розвитку подальших подій із непередбачуваними для особи наслідками, що мають вигляд, так би мовити, концентрованих кіл на воді, неабияку роль відіграє Інтернет та до того ж професійний інтерес до подібного кейсу» [5, с. 85].

Звідси ще один парадокс. Очевидно у даних справах необхідно повністю знеособлювати рішення, але як це буде узгоджуватися з принципом гласності судового процесу. Тому право на забуття – це не стільки про «видалення» (deletion), скільки про деіндексацію (de-linking) або обмеження доступу. Цей конфлікт стає особливо гострим, якщо врахувати, що Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР) є публічним, постійним та повністю індексується пошуковими системами. Спроба вирішити цю проблему шляхом повного знеособлення таких судових рішень одразу наштовхується на фундаментальні засади судочинства. Принцип гласності, закріплений у статті 129 Конституції України, є не просто формальністю, а гарантією суспільного контролю над судовою владою та запорукою формування єдиної судової практики. Якщо всі рішення у цій категорії справ будуть анонімізовані до рівня «Особа_1 вимагала видалити Інформацію_1», стане неможливим аналіз та узагальнення того, як саме суди застосовують закон і балансують інтереси. Саме тому доктрина «права на забуття» у її європейському розумінні (справа *Google Spain*) робить акцент не на фізичному «видаленні» (deletion) інформації з першоджерела. Видалення статті з архіву онлайн-газети є радикальним кроком, що прямо конфліктує зі свободою слова та правом суспільства на доступ до архівів (ст. 10 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ)).

Натомість, ключовим механізмом є «деіндексація» (de-linking). Цей підхід забезпечує необхідний баланс: інформація (стаття) залишається доступною в першоджерелі, але пошуковій системі (Google) наказують прибрати посилання на неї з результатів пошуку за конкретним іменем особи. Таким чином, право особи на приватність (ст. 8 ЄКПЛ) захищене, оскільки інформація перестає бути «в одному кліці» від її імені, але й право суспільства на інформацію не порушене. Це перетворює право на забуття на значно тонший інструмент – право на обмеження можливості бути знайденим (findability), а не на тотальне стирання минулого.

Варто звернути увагу, що згідно спільної інформаційної довідки, підготовленої Агентством Європейського Союзу з фундаментальних прав станом на 28.02.2025р. за практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), «право на забуття» не визнається як самостійне, незалежне право, гарантоване Конвенцією. Натомість воно розглядається виключно як один з аспектів

статті 8 ЄКПЛ – право на повагу до приватного життя, а точніше – як частина захисту репутації особи. При цьому ЄСПЛ втручається лише тоді, коли посягання на репутацію досягає «певного рівня серйозності».

Основне завдання Суду в таких справах – виступити арбітром у конфлікті між конкуруючими правами: статтею 8 ЄКПЛ (інтерес особи у захисті своєї репутації) та статтею 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів та право суспільства на доступ до інформації). ЄСПЛ не вирішує справу по суті, а перевіряє, чи знайшли національні суди «справедливий баланс» між цими двома статтями.

Для цієї перевірки ЄСПЛ використовує набір гнучких критеріїв, які коригуються залежно від суті вимоги – чи то видалення інформації з першоджерела, чи деіндексація (видалення з пошуку), чи зміна в архіві.

Ключовий висновок полягає в тому, що ЄСПЛ надає вирішальну роль саме національним судам. Якщо національний суд ретельно застосував ці критерії та належним чином збалансував інтереси, ЄСПЛ не втручатиметься у його рішення, вимагаючи вагомих підстав для зміни такої позиції [10].

Саме в цьому контексті практики ЄСПЛ, яка покладає головний тягар балансування конкуруючих прав (статей 8 та 10 ЄКПЛ) на національні суди, і слід аналізувати спробу імплементації «права на забуття» в українське законодавство. Український законодавець, намагаючись вбудувати цей механізм у національну правову систему, запропонував конкретний інструмент, який і має стати основою для формування тієї самої судової практики, яку згодом оцінюватиме ЄСПЛ.

Статтею 302-2 проєкту Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої від 21.09.2025 № 14057 (далі – законопроект № 14057) передбачене право фізичної особи на забуття. Далі за змістом вказаної статті у частині другій «фізична особа може вимагати від володільця та/або розпорядника персональних даних вилучення, знеособлення, знищення інформації про себе із загальнодоступних джерел, а від операторів пошукових систем – припинення видачі посилань (деіндексації) на таку інформацію за її іменем, якщо така інформація є недостовірною, неактуальною, неповною, отримана, зберігається, обробляється неправомірно або втратила суспільний інтерес, а її подальше поширення завдає шкоди особистим правам такої особи».

Відповідно до частини третьої статті 302-2 право на забуття фізичної особи не може застосовуватись, якщо персональні дані: необхідні для здійснення права на свободу думки і слова та вільне вираження своїх поглядів і переконань; становлять архівну та/або культурну цінність або є частиною історичних, наукових або статистичних досліджень; стосуються посадової, службової або іншої публічної особи, якщо така інформація пов'язана із виконанням нею своїх посадових, службових обов'язків або суспільних функцій; необхідні для цілей охорони здоров'я населення та окремих осіб; необхідні для виконання визначеного законом обов'язку володільця даних з обробки таких персональних даних» [11].

Безперечно, законопроект статті 302-2 проєкту № 14057, що має на меті імплементацію «права на забуття» у Цивільний кодекс України, являє собою змістовну та концептуально виважену рамкову норму, яка значною мірою відповідає сучасним європейським стандартам. Можемо констатувати, що її сильною стороною є юридично грамотне розрізнення двох ключових механізмів, що ґрунтуються на практиці Суду ЄС: з одного боку, право на видалення (вилучення, знеособлення), яке спрямоване безпосередньо на першоджерело, тобто володільця чи розпорядника даних, а з іншого – право на деіндексацію (припинення видачі посилань), що стосується операторів пошукових систем як інформаційних посередників. Це фундаментально важливе розмежування.

Крім того, законопроект № 14057 одразу вбудовує механізм балансування інтересів через частину третю статті 302-2, яка встановлює вичерпний перелік винятків. Ці запобіжники є критично важливими, оскільки вони захищають фундаментальні свободи та суспільні інтереси, зокрема свободу слова та вираження поглядів, унеможливають «зачистку» біографій публічних та посадових осіб, а також гарантують недоторканність даних, що становлять архівну, історичну чи культурну цінність.

Незважаючи на цю міцну концептуальну основу, стаття має ряд прогалин, які роблять її значною мірою декларативною та створюють ризики для правозастосування. Найбільш критичним недоліком є повний процедурний вакуум: норма каже, що можна вимагати, але абсолютно не визначає, як це зробити. Законопроект не пропонує жодного механізму реалізації: не визначено порядок судового звернення до володільця чи пошуковика, не встановлено строки для розгляду такої заяви

та не прописано чіткий механізм оскарження у разі відмови. Це покладає весь тягар вирішення спорів виключно на судову гілку влади.

Друга суттєва проблема полягає у запровадженні високо суб'єктивних оціночних критеріїв. Частина друга оперує такими поняттями, як «неактуальна» інформація або та, що «втратила суспільний інтерес», не надаючи при цьому жодного інструментарію чи орієнтирів для їх тлумачення. Це неминуче призведе до правової невизначеності та хаотичної судової практики, оскільки суди будуть змушені самостійно, без законодавчої бази, вирішувати, коли саме інформація стає «неактуальною». Більше того, формулювання, що поширення інформації «завдає шкоди» особистим правам, встановлює надмірно високий поріг доведення для позивача, якому доведеться доводити не лише факт неактуальності даних, але й наявність прямої, реальної шкоди від їх існування в мережі.

На вказані прогалини вказували і представники ряду комітетів Верховної Ради в процесі підготовки до голосування вказаного законопроекту. Вони наголошували, що законопроект залишає відкритим питання щодо порядку реалізації та не визначає чітких критеріїв і суб'єктів, уповноважених здійснювати оцінку актуальності інформації. Крім того, було підкреслено, що провідна роль у балансуванні конкуруючих інтересів особи і суспільства та в оцінці підстав для вилучення інформації має належати саме національним судам. Ця позиція обґрунтовується тим, що межі прийнятної критики є значно вужчими стосовно приватних осіб, на відміну від політиків чи державних службовців, які діють при виконанні своїх обов'язків, що відповідає практиці ЄСПЛ (зокрема, у рішенні у справі «Palomo Sanchez and others v. Spain» від 12 вересня 2011 року, заява № 28955/06).

Відтак, «щоб уникнути ризиків цензури, надмірного втручання у свободу вираження поглядів чи «переписування історії», механізми реалізації права бути забутим мають поширюватися насамперед на непублічних осіб. Це зумовлює необхідність вироблення чітких критеріїв визначення публічності особи та умов застосування такого права» [12, с. 51].

Таким чином, хоча стаття 302-2 є якісною декларацією про наміри та правильно окреслює предмет регулювання, вона критично потребує подальшого регуляторного доопрацювання. Для того, щоб ця норма стала дієвою, необхідне або прийняття спеціального закону, який би детально прописав процедуру реалізації цього права, або ж, як мінімум, напрацювання детальних роз'яснень Пленуму Верховного Суду, які б узагальнили практику та конкретизували критерії оцінки, спираючись на вже вироблені стандарти Європейського суду з прав людини, зокрема у справі («Hurbain v. Belgium» від 04 липня 2023 року, пункт 205 рішення, заява № 57292/16).

Відтак вважаємо, що варто підтримати позицію Буги В.В. та Турбіна Д.О. у тому, що «доцільно створити принципово нові інструменти захисту особи від розміщення даних або матеріалів про неї, а також механізми видалення цих матеріалів через запровадження механізму адміністративно-правової, цивільно-правової та кримінально-правової відповідальності» [12, с. 51]. Такий підхід дозволить компенсувати процедурний вакуум статті 302-2 і забезпечити реальні, а не декларативні гарантії приватності в умовах цифрової доби. Розроблення ефективного комплексу відповідальності та чіткої процедури звернення стане ключовим елементом формування дієвого механізму права на забуття, який здатний захистити людину від надмірної публічності, не порушуючи водночас права суспільства на інформацію.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтверджує, що право на забуття є логічною та необхідною трансформацією класичного права на приватне життя, адаптованою до викликів цифрової епохи та спрямованою на захист цифрової ідентичності особи. Його законодавча імплементація в Україні, зокрема через аналіз проекту статті 302-2 Цивільного кодексу, демонструє подвійну тенденцію.

З одного боку, законопроект концептуально відповідає європейським стандартам, коректно розмежовуючи механізми видалення (від володільця даних) та деіндексації (від пошукових систем) і встановлюючи збалансовану систему винятків для захисту свободи слова, публічних осіб та архівів.

З іншого боку, дослідження виявило критичні прогалини, що роблять норму значною мірою декларативною. Ключовими проблемами є повний процедурний вакуум (відсутність чіткого порядку реалізації права) та суб'єктивність оціночних критеріїв («неактуальність», «втрата суспільного інтересу»). Це неминуче перекладає весь тягар тлумачення на суди, створюючи ризики правової невизначеності та практичні парадокси, як-от «Ефект Стрейзанд».

Таким чином, подальша ефективна імплементація права на забуття в Україні вимагає не лише його закріплення в ЦК України, але й термінової розробки спеціального закону або детальних

роз'яснень вищих судових інстанцій, які б, базуючись на практиці ЄСПЛ, надали чіткі критерії та процедури для балансування конкуруючих інтересів.

Література

1. Максимюк О. Право бути забутим. Сьогодні і майбутнє. *Блог Чернівецького юридичного факультету*. 13.06.2022. URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-buty-zabutym-sohodennia-ta-maibutnie/>
2. Маложон О.І. Четверте покоління прав людини в контексті української сучасності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №12. С. 41–44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/6>
3. Литвиненко А.А. Реалізація права на забуття в контексті знищення персональних даних осіб щодо їхньої судимості чи підозри в скоєнні ними злочинів: практика Європейського Суду з прав людини та судів США. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 379–389. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.67>
4. Совгіря О., Ремінська Ю. Право на забуття: міркування з точки зору конституційно-правової «матерії». *Український часопис конституційного права*. 2021. № 3. С. 24–35. DOI: <https://doi.org/10.30970/jcl.3.2021.2>
5. Батиргареева В.С. Право на забуття у парадигмі “глобального села”: до питання реалізації. *Інформація і право*. 2024. № 2(49). С. 76–92. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.2\(49\).306139](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.2(49).306139)
6. Донченко А.Я. Право на забуття в Україні та країнах Європи: загальнотеоретичні підходи та судова практика. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 2 (48). С. 72–84. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-72-84>
7. Серебряк С.В. Особливості правового регулювання цифрових прав людини. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2025. №1 (49). С. 261–275. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-49-1-261-272>
8. Разметаєва Ю. С. Залиште мене у спокої або право бути забутим. *Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри: статті учасників I Міжнародного круглого столу* (м. Львів, 28–29 жовтня 2016 року). Львів : видавництво ЛЮБФ «Медицина і право», 2017. С. 221–234.
9. Goldmann Matthias. As Darkness Deepens: The Right to be Forgotten in the Context of Authoritarian Constitutionalism. *German Law Journal*. 2020. 21. 46. DOI: <https://doi.org/10.1017/glj.2020.18>
10. Право на забуття. Практика ЄСПО та суду ЄС. Спільна інформаційна довідка Агентства Європейського Союзу з фундаментальних прав станом на 28.02.2025р. URL: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/right-to-be-forgotten-ukr>
11. Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої. Проект Закону України від 21.09.2025 № 14057. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57355>
12. Буга В.В., Турбін Д.О. Право на забуття в системі захисту персональних даних. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1 (70). С. 46–53. DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-70-1-46-53>

References

1. Maksymiuk, O. (2022). Pravo buty zabutym. Sohodni i maibutnie [The right to be forgotten. Today and tomorrow]. *Bloh Chernivetskoho yurydychnoho fakultetu - Blog of the Chernivtsi Law Faculty*. Retrieved from: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-buty-zabutym-sohodennia-ta-maibutnie/> [in Ukrainian].
2. Malozhon, O.I. (2021). Chetverte pokolinnia prav liudyny v konteksti ukrainskoi suchasnosti [The fourth generation of human rights in the context of contemporary Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 12, 41–44. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/6> [in Ukrainian].
3. Lytvynenko, A.A. (2019). Realizatsiia prava na zabuttia v konteksti znyshchennia personalnykh danykh osib shchodo yikhnoi sudymosti chy pidozry v skoienni nymy zlochyniv: praktyka Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny ta sudiv SSHA [Realization of the right to be forgotten in the context of the destruction of personal data of individuals regarding their criminal convictions or suspicion of committing crimes: the practice of the European Court of Human Rights and US courts]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of Kyiv University of Law*, 4, 379–389. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.67> [in Ukrainian].
4. Sovhyria, O., & Reminska, Yu. (2021). Pravo na zabuttia: mirkuvannia z tochky zoru konstytutsiino-pravovoi «materii» [The right to be forgotten: considerations from the perspective of constitutional law]. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava – Ukrainian Journal of Constitutional Law*, 3, 24–35. <https://doi.org/10.30970/jcl.3.2021.2> [in Ukrainian].
5. Bathyraieva, V.S. (2024). Pravo na zabuttia u paradyhmi “hlobalnoho sela”: do pytannia realizatsii [The right to be forgotten in the paradigm of the “global village”: towards implementation]. *Informatsiia i parvo – Information and Law*, 2(49), 76–92. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.2\(49\).306139](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.2(49).306139) [in Ukrainian].
6. Donchenko, A. Ia. (2024). Pravo na zabuttia v Ukraini ta krainakh Yevropy: zahalnoteoretychni pidkhody ta sudova praktyka [The right to be forgotten in Ukraine and European countries: general theoretical approaches and judicial practice]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka – Current issues in law: theory and practice*, 2 (48), 72–84. <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-72-84> [in Ukrainian].

7. Seriebriak, S.V. (2025). Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання tsyfrovyykh prav liudyny [Features of legal regulation of digital human rights]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka – Current issues in law: theory and practice*, 1 (49), 261–275. <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-49-1-261-272> [in Ukrainian].
8. Razmietaieva, Yu. S. (2017). Zalyshite mene u spokoii abo pravo buty zabutym [Leave me alone, or the right to be forgotten]. *Prava liudyny: filosofski, teoretyko-yurydychni ta politolohichni vymiry: statyi uchasnykiv 1 Mizhnarodnoho kruhloho stolu – Human rights: philosophical, theoretical, legal, and political dimensions: articles by participants in the 1st International Round Table* (Lviv, October 28–29, 2016). Lviv : LOBF Publishing House “Medicine and Law” . Pp. 221–234. [in Ukrainian].
9. Goldmann Mattias. (2020). As Darkness Deepens: The Right to be Forgotten in the Context of Authoritarian Constitutionalism. *German Law Journal*, 21, 46. <https://doi.org/10.1017/glj.2020.18> [in English].
10. Pravo na zabuttia (2025) Praktyka YeSPO ta sudu YeS. Spilna informatsiina dovidka Ahentstva Yevropeiskoho Soiuzu z fundamentalnykh prav [Practice of the ECHR and the EU Court. Joint information note of the European Union Agency for Fundamental Rights]. February 28, 2025. Retrieved from: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/right-to-be-forgotten-ukr> [in Ukrainian].
11. Pro vnesennia zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy u zviazku iz onovlenniam (rekodyfikatsiieiu) polozhen knyhy druhoi [On amendments to the Civil Code of Ukraine in connection with the update (recodification) of the provisions of Book Two]. *Proekt Zakonu Ukrainy vid 21.09.2025 № 14057 – Draft Law of Ukraine dated 21.09.2025 No. 14057*. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57355> [in Ukrainian].
12. Buha, V.V., & Turbin, D.O. (2020). Pravo na zabuttia v systemi zakhystu personalnykh danykh [The right to be forgotten in the personal data protection system]. *Pravovyi chasopys Donbasu – Legal Journal of Donbas*, 1 (70), 46–53. <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-70-1-46-53> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 27.10.2025

Дата прийняття статті: 19.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025